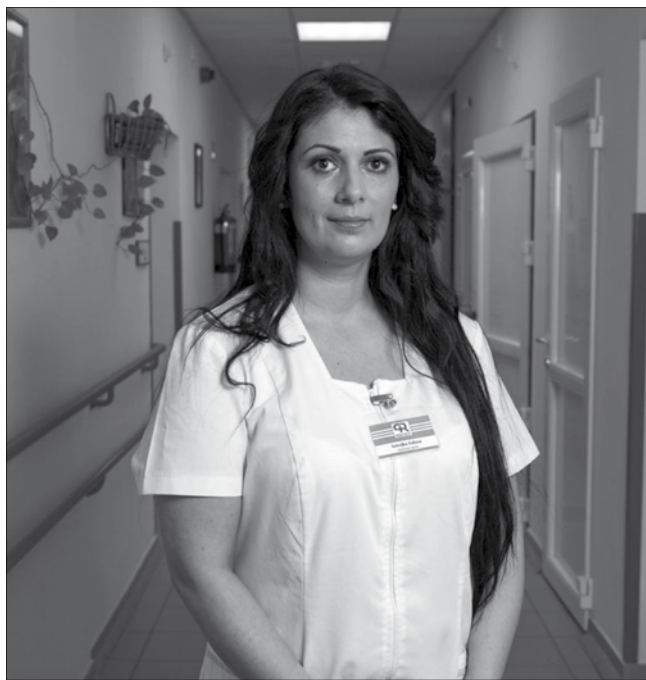

„Nem akartam elhinni, hogy annyit érek...”

Sztojka Edina, a hétköznapi roma hős

A romák és nem romák közös hőse most kis időre Sztojka Edina. Ő nyerte az ötödik alkalommal átadott Aranypánt-díjat azzal, hogy munkájában, a hospice ellátásban kiemelkedően helytáll. Meg azzal, hogy nem tartja magát hősnek.

Fotó: Déri Miklós/Roma Sajtóközpont

Hétköznapi roma hős – így szól a kiírás. Mit is jelent ez? A Roma Sajtóközpont, az Aranypánt-díj létrehozója szerint valami olyasmit, hogy valaki elismerést vív ki a szakmájában, és feddhetetlen életet él – nem annak ellenére, hanem azzal együtt, hogy roma identitású.

Minden évben közel félszáz cigány embert jelölnek a díjra – péktől a neurobiológuson át az építész-mérnökig. Idén már csaknem harmincezeren szavaztak. Ennyien már biztosan tudtak maguknak hőst, példaértékű életutat választani roma sorsok közül.

Harminc évvel ezelőtt még nem volt Aranypánt-díj. Egy Békés megyei kislány akkoriban indult először iskolába. Nem volt könnyű szülei válása után. A városi iskolában ő volt az egyetlen roma tanuló. És ezt a tényt nagyon hamar magáévá tette, hamarabb, mint az írást, számolást.

Egyedül tőle kérdezték meg, amikor édesanyja rövid frizurát vágott neki, hogy: „Csak nem bogárka ment bele?”, és barátnőjének szülei csak tőle tiltották el a lányukat, úgyhogy titokban játszottak együtt.

Úgy éreztem, nem tartozom sehová – emlékszik erre az időre.

Aztán valami fontos dolog történt: kórházba került. És furcsa módon nagyon jól érezte magát. Ott valamiért nem kezelték „másnak”, vele is ugyanúgy foglalkoztak, játszottak a nővérek, mint bárkivel. Onnantól kezdve nővér akart lenni. Jól tanult, sokat olvasott, és jelentkezett az egészségügyi szakkozépbé.

Nem akartam elhinni, hogy annyit érek, amennyit sokan mondanak – magyarázza.

Innen más irányt vehetett volna az élete, mert hogy tizenhat évesen szerelmes és várandós lett, abbahagyta az iskolát. Nemsokára már csak Márkó, a fia maradt neki: egyedülálló anyaként nevelte tovább. A papírja nem lett meg, ápolói állásra hiába vágyott, a kisfiát viszont el kellett tartani. Maradt a zöldségfeldolgozó gyár, meg a napszám a dinya-földön – mint sokaknak arrafelé. Vetett, szedte, árulta a dinnyét, pakolta a húsz kilókat. De valami nem hagyta nyugodni. A hivatása. Ami még nem is létezett, de ő már annak érezte. Úgyhogy egyszerűen bekopogott a Békés Megyei Központi Kórház gyulai hospice osztályára. A főnővér, Pákai Tímea megláthatott benne valamit, mert felvette gazdasági nővérné, ahol szakirányú végzettség nélkül is dolgozhatott. Ő azonban ápolni akart. Úgyhogy az ötéves kisfiú mellett belevágott egy ápolónői asszisztensi képzésbe, majd később, mikor fia már az általános iskolába járt, az érettségét is elkezdte, levelezőn. Délután elhozta Márkót az iskolából, és mentek az iskolába. A kisfiú ott ült vele a padban.

Végre azt csinálhatta, amit szeretett volna, és a munka a haldoklókkal pont olyan volt, mint képzelte. Adhatott olyanoknak, akiknek nagyon nagy szükségük volt rá, olyasmit, amit más nem tudott úgy megadni. Nemcsak a betegeknek, a hozzátartozóknak is. Közben ő is kapott tőlük: itt, a távozók közt már senkinek nem számított, hogy milyen bőrszíne van annak, aki a kezüket fogja és kicseréli az ágytálat.

Nővére, maga a lelkével ápol – mondta neki egyszer egyikük.

Edina most már tartozott valahová: ápoló volt. De ő diplomás ápoló akart lenni. Mint a főnővér. Ez a nagy akarás számíthatott valamit, mert felvették a Szent István Egyetemre. Közben sokat jelentett, hogy műszak után továbbra is lehetett járni a dinya-földre meg a zöldségfeldolgozóba: kellett a pénz a tanulásra és az albérletekre.

– Egyszer, beszélgetés közben említettem a gyárban, hogy a kórházban is dolgozom – meséli egy interjúban Krug Emíliának. – Kérdezték, takarítok? Igen, feleltem. Nem akartam, hogy kevesebbnek érezzék magukat.”

Most, mikor hívom Edinát, már friss Arany-pánt-díjas. *Immár nincs egyedül, és nem albérlésben él, hanem saját lakásban* – büszkén meséli. A kis Márkóból meg rendőr lett – a másik büszkesége. Edinát maga a főnövér jelölte a díjra, és most mindenhová hívják, mindenki gratulál neki. Volt nagy ünneplés Budapesten, aztán kapott egy szabadnapot, de másnap már felvette a műszakot.

– *Nem is tudnék nem menni* – mondja –, *sokat köszönhetek a kórháznak meg a főnövérnek; nélküliük nem jutottam volna el ideig. Ők akkor is pozitívan álltak hozzám, amikor alkalmi munkákból éltem, és nem volt végzettségem. Ha a romákban valaki elindítja ezt... lehetőséget ad nekik... egy külső segítség... akkor nagyon jól járható út ez. De nekem is akarnom kellett: a romákon is, a magyarokon is múlik. De az biztos, hogy célok nélkül senki nem fogja sokra vinni, ha roma, ha nem roma.*

Kérdezem – félkomolyan csak –, hogy hősnek érzi-e magát, ha már így hívják a díját.

– *Nem, dehogyan* – mondja. – *Hős az, aki olyan dolgot tesz, ami nem hétköznapi. Amit én teszek, az egyszerűen segítségnyújtás, betegápolás. Nem hőstett, hanem a hivatásom... Nem baj, ha mesélek róla még egy kicsit? Mennyi időnk van?*

Biztosítom róla Edinát, hogy van időnk bőven, és ő ki is használja. Csak mondja, mondja. Hogy ő egyfajta hídfő a beteg és a hozzátartozó között. Mert sok a kommunikációs gát, amikor valaki elmenőben van – mondjuk ki! – haldoklik. „

– *Őket is ápoljuk, és a hozzátartozókat is* – mondja Edina. Fontos, hogy a beteg nyugodtan tudjon megpihenni, de „siker” az is, ha a szerettei a normál gyógyászdión, az egy éven belül el tudják engedni őt.

– *Sokan visszajárnak, és látom, amikor sikerül nekik. Mindig rossz, amikor valaki elmegy, de könnyebb, ha tudom, hogy én mindent megtettem. Ebben például az én kultúráim is tud nyújtani valamit a magyaroknak, mert nálunk a gyász másként zajlik, adunk időt neki, és nem tabutéma. A gyerekek is ott vannak a temetéseken.*

Hogy bírod ezt lelkileg? – kérdezik gyakran Edinától, azt mondja, az igazi teher azokon van, akik a családtagjukat éppen elvesztik, őket csodálja. De vajon ő maga mit kap ettől a munkától?

– *Nagyon sok útravalót* – mondja. – *Az, hogy fiatal anyaként egy olyan osztályra kerülhettem, ahol az élet vége van, sok mindenre tanított. Hogy minőségében éljem a mindennapjaimat. Örülni a családnak, annak, hogy süt a nap... Mikor egy anya elveszíti a gyermekét, annál nagyobb csapás nincsen. Látom, hogy mindent megtenne, az utolsó kívánságait próbálja teljesíteni, egy kanál üres levest még belédiktálni... Én meg hazamegyek, és a fiam arra kér, hogy készítsék palacsintát. Nem kérdés, hogy az éjszakai ügyelet után is kisütök neki száz darabot is akár. De közben ott van az eszemben a másik anya, ezt nem lehet letenni, ezzel együtt élek.*

Edina a munkája mellett is árul még dinnyét olykor. Kérdezem, muszáj-e. Kéri, ne így írjam, hogy muszáj, mert ő nem ezért megy. Hanem mert nem akarja cserbenhagyni azokat, akik annak idején, amikor a tanuláshoz pénzre volt szüksége, segítettek neki.

– *Nem mondhatok nekik nemet.*

Kérdezem, melyik a nehezebb munka, a dinnyeföld vagy a végstádiumú betegek gondozása.

– *A napszám* – mondja. – *Az ápolás, ha az ember szeretettel csinálja, nem nehéz.*

Abban maradunk, hogy jó-jó, nem hős, de vajon mit gondol, példa lehet-e másoknak. És hogy kell-e feddhetetlennek lenni ehhez (mert ez a szó szintén szerepel a kiírásban).

– *Azoknak az embereknek – romáknak is és nem romáknak – szívesen lennék példa, akik azt gondolják, hogy nem tudják elérni a céljukat, és megragadnak félúton. Én is maradhattam volna segédápoló, de így közelebb tudtam kerülni a betegekhez. Szóval saját magam miatt tettem ezt, de látod, bárholnan el lehet indulni. Mondhatják, hogy rossz volt a gyerekemnek, hogy jönnie kellett velem az iskolába, de én úgy fogom fel, hogy mintát adtam neki, hogy tanuljon. A romák is kell, hogy példát adjanak a gyerekeiknek... Nem tudom, mi az, hogy feddhetetlen... Egy normális értékrenddel élő ember vagyok, nem teszek olyat, amivel más megbántaná vagy megkárosítaná. Amit tudok, megteszek mint dolgozó ember és mint anya.*

Utóbbi olyan jól sikerült, hogy a ma huszonegy éves Márkó jóval kevesebb hátrányát érzi a származásának, mint ő annak idején.

– *Becsületre neveltem. Meg kell mutatnod, hogy meg tudod csinálni! Ezt mondtam neki. És rendőr lett belőle: itt, Magyarországon ő az igazságszolgáltatást tudja képviselni. Sikerült megvédenem attól, amitől engem valamiért nem védett meg senki. Én meg neki köszönhetem, hogy kitartottam, mindig a fiam volt a hajtóerő, az, hogy már érte is felelek.*

Gyerekkorában nagyon akart bizonyítani Edina. Vajon harminchét évesen úgy érzi, sikerült?

– *Valójában mindig önmagunknak bizonyítunk. Van egy felem, ami célba ért. Hogy a gyerekeimet fel tudtam nevelni, iskoláztatni, hogy magam is főiskolát végeztem, és most díjat is kaptam, az egy visszaigazolás. De azért nem dőlök hátra. Tudod, az ember nem tehet arról, hogy romának születik, nem lehet megváltoztatni. De így legalább tehetek az előítéletek ellen. Persze én nem tudom a romákat megvédeni, csak magamat. És talán ha nem romának születek, nem lett volna ennyi kitartás bennem. Vagy ha nem fiatalon szülök. Tudom, meg fogom kapni, hogy minek szültem tizenévesen, de ennek is megvolt az oka. Én is szerettem volna valakihez tartozni.*

Kempf Zita
Roma Sajtópont